

ΓΜ 6976

575

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΛΛΙΩ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

ΠΕΤΡΙΤΣΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

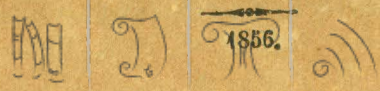
ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ Κ. Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

*Εν Παναγιῶν Στ. Πατρικίου
Σχολῆς 1906*

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ « Η ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ. »

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΠΡΟΑΝΑΜΝΗΣΙΣ.

Ἐξουσιοδοτηθεὶς παρὰ τῶν λοιπῶν Μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Πετριτσείου Σχολῆς δι' ἐπὶ τούτου πράξεως, ὅπως ἐκδώσω εἰς τὸν τύπον τὸν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Θ. Καρούσου ἐκφωνηθέντα εἰσαγωγικὸν Λόγον εἰς τὴν σειράν τῆς Φιλοσοφίας, κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν μαθημάτων τοῦ ἐνεστῶτος Σχολικοῦ ἔτους, συναισθάνομαι μετὰ τῶν συναδέλφων μου διπλὴν εὐαρέστησιν ἐν τῷ ἐκπληροῦν τὴν ἐντολήν μου ταύτην, πεποιθῶς ὅτι ἡ δημοσίευσίς τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου Λόγου θέλει προσηκόντως περιποιήσῃν φήμην καὶ ἔπαινον εἰς τὸν πολυμαθῆ καὶ ἀξιοσέβαστον Συγγραφέα, οὐχ ἥττον ἢ εἰς τὸν ἀοίδιμον ἡμέτερον συμπολίτην Δρ. Σ. Πετρίτσην, καθιδρυτὴν τοῦ Παιδευτηρίου τούτου, τελεσφορούσης διὰ τοιούτου μέσου τῆς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀγαθοεργοῦ καὶ ἱεράς αὐτοῦ προθέσεως, τῆ δραστηρίῳ συνδρομῇ καὶ ἐνισχύσει τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως.

Εἶθε τὸ παράδειγμα τοιούτων διασήμεων ἀνδρῶν ἐνθαρρύνῃ καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐναρέτων καὶ εὐπόρων συμπολιτῶν μας, ὅπως ἐνισχύσωσι καὶ βελτιώσωσι τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο Καθίδρυμα, ὅπερ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειοποιούμενον θέλει προσφέρειν εἰς τοὺς μαθητιῶντας τὴν πλήρη ἐκείνην καὶ συστηματικὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν διαμορφούσαν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν νέων, καὶ προπαρασκευάζουσαν αὐτοὺς μέλλοντας εἴτε νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ στάδιον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, εἴτε νὰ ἐπασχοληθῶσιν εἰς ἀπόκτησιν ἄλλων ὑψηλοτέρων γνώσεων πρὸς δόξαν τῆς φιλότατης ἡμῶν Πατρίδος.

Ἦμῖν δέ, Φίλοι Μαθηταί, προτεθείσθω πρὸς μί-

ΓΙΑΚΩΒΑΚΗ
Δημιουργοῦ τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ σας Κυ-
βερνοῦ Κ. Θ. Καρούσου, ὅστις δι' ἀτρύτων ἀγώνων καὶ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ἐπιμόνου μελέτης καὶ ἀσκήσεως ἐγένετο παιδείας
κάτοχος καὶ συγκατατάσσεται μετὰ τῶν σοφῶν τοῦ
ἔθνους. Ἐχετε πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἀπαραίτητος
ὄρος μιᾶς βασίμου καὶ πραγματικῆς ἐπιδόσεως εἶναι
ὄχι βέβαια ἢ πρόωρος καὶ ἀπροπαρασκευάστος
μετάβασις εἰς τὰ Πανεπιστημεία τῆς Ἀλλοδαπῆς,
ἀλλ' ἡ περὶ τὴν σπουδὴν ἀοκνος ἐπιμέλεια καὶ ἡ
καθαρὰ θέλησις τοῦ ἀποκτᾶν πρῶτως ὅλας ἐκεῖνας
τὰς γνώσεις, ὅσας προσφέρει ὑμῖν ἡ Φίλη Πατρίς,
χωρὶς νὰ ἀποσπᾶσθε ἄωρος ἀπὸ τὰς πατρικὰς ἀγ-
κάλας ἐκτιθέμενοι διὰ μιᾶς καὶ πάντῃ ἀπείρως εἰς
τοὺς πολυειδεῖς ἐκείνους κινδύνους, ὑφ' ὧν ἡ τρυφερά
ὑμῶν ἡλικία παταχόθεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ περιστοι-
χίζεται.

Ἐν Παλαίῳ Κεφαλληνίας τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1856 ε. ε.

Ὁ Πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῆς περιουσίας
καὶ Σχολῆς Πετρίτση Ἐπιτροπῆς.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΔΑΔΔΑΠΟΡΤΑΣ.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΛΑΙῳ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

ΠΕΤΡΙΤΣΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ Κ. Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

Αἱ ὑπὲρ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου ἔντονοι προσπάθειαι
καὶ ζωηραὶ ἐνισχύσεις τῶν φιλομούσων συμπολιτῶν μας, ὁ
ἀνάματος ζήλος καὶ ἡ διηκεκῆς ἐπαγρύπνησις, μεθ' ἧς ἡ Πε-
τρίτσειος ἐπιτροπὴ διενεργεῖ πᾶν εἴ τι δύναται νὰ συντείνῃ
εἰς καταρτισμὸν αὐτοῦ καὶ βελτίωσιν, ἡ ὄντως ἀξίεπαινος προ-
θυμία καὶ ἀμιλλα τῶν συνδιδασκόντων εἰς ἀκριβῆ τῶν κα-
θηκόντων αὐτῶν ἐκπλήρωσιν, ἐπὶ τέλους δὲ τὸ ὄξυνον, τὸ
φιλομαθές, καὶ τὸ εὐάγωγον τῆς μαθητευούσης νεολαίας, πάν-
τα ταῦτα προσιωνίζονται αἰσίαν ἐκβασιν ἀνταποκρινομένην
εἰς τὰς ἐνθέρμους τῆς Πατρίδος εὐχὰς καὶ εἰς τοὺς ἀγαθοερ-
γούς σκοπούς τοῦ ἀοιδίμου Καθιδρυτοῦ Δρ. Στάμου Πετρίτση.

Ἰπὸ τοιούτων λοιπὸν χρηστῶν ἐλπίδων καὶ ἡμεῖς ἐμπνεό-
μενοι σήμερον καὶ ὀφείλοντες νὰ προσφέρωμεν τὴν σύμπρα-
ξίν μας καίτοι σαρκράν καὶ ἀδύνατον εἰς τὸν προκειμένον ἱερὸν
ἀγῶνα, τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Πατρίδος Νεολαίας, συγκατατι-
θέμεθα προθύμως ν' ἀναλάβωμεν κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ Σχο-
λικοῦ τούτου ἔτους τὴν παράδοσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ μαθήμα-
τος, οὗτινος ἡ χρεία καθίσταται τοσοῦτω μᾶλλον ἐπαισθητή,
τοσοῦτω μᾶλλον κατεπείγουσα, ὅση σπουδαιότερον τὸ πνεῦ-

μα τῆς ἡμετέρας Σχολῆς ὀρέγεται τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὅση
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

έντονώτερον ισχυρίζεται νὰ ἐμβατεύῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῶν πραγμάτων ἔννοιαν, καὶ νὰ παράγῃ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ν' ἀποπνευματώσῃ τὰ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ παρατήρησιν ὑποπίπτοντα ἀντικείμενα.

Δὲν ἤθελεν εἶσθαι λοιπὸν ἴσως ἀνοικεῖον κατὰ τὸν προεισαγωγικὸν τοῦτον λόγον, πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν εἰδικὴν μελέτην ἑνὸς ἐκάστου τῶν διαφόρων μερῶν τῆς φιλοσοφίας, ἰστιάμενοι ὡς ἐφ' ὑψηλότερας περιωπῆς καὶ κατοπτρεύοντες αὐτὰ ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν, πρῶτον νὰ διαλάβωμεν καθόλου περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ φιλοσοφικοῦ μαθήματος, καὶ δεύτερον νὰ συμπεράνωμεν ἐντεῦθεν συνοπτικῶς τὴν ἐνδόμυχον σχέσιν τὴν ἐνυπάρχουσαν μεταξὺ τούτου καὶ τῆς σειρᾶς τῶν λοιπῶν μαθημάτων τῶν συναπαρτιζόντων τὴν Γυμνασιακὴν ἐκπαίδευσιν· διότι διὰ τῆς προεισαγωγῆς ταύτης δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν καίτοι πόρρωθεν τὴν πορείαν ἣν μέλλομεν νὰ διατρέξωμεν, τὸν πρὸς ὃν ὄρον τείνομεν καὶ τὸ οὐ ἔνεκα τοῦ εἶδους τούτου τῆς μαθήσεως.

Καὶ κατὰ πρῶτον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἐπιστήμην δύο διαφορῶν πλευρᾶς, ἐπίσης οὐσιώδεις, ἐπίσης συντεινούσας εἰς τὴν τοῦ νοῦς ἀνάπτυξιν καὶ διαρρύθμισιν. Αὗται δὲ εἶναι ἡ μὲν τυπικὴ, ἡ δὲ πραγματικὴ· ἡ μὲν ἐξωτερικὴ, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ, αἵτινες καίτοι συμπεφυκυῖαι καὶ συναπαρτιζούσαι ἀδιάσπαστον ἐνότητα, ἀνάγκη ὅμως νὰ διακριθῶσι καὶ νὰ ἐξετασθῶσι χωρὶς, ἵνα θεωρήσαντες τὴν σχετικὴν ἑκατέρας ἐνέργειαν κατανοήσωμεν τὴν τοῦ συνόλου φύσιν καὶ δύναμιν.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν τυπικὴν ἢ τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν ἡ φιλοσοφία συντελεῖ θαυμασιῶς εἰς ἀκόνισμα καὶ ἐξέσκησιν τοῦ πνεύματος ἀποκαλύπτουσα εἰς αὐτὸ τοὺς νόμους κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνεργεῖ, τοὺς κανόνας ὑφ' ὧν διευθύνεται ὁρμεμφύτως καίτοι μὴ ἔχον καθαρὰν αὐτῶν συνείδησιν, καὶ ἐθίζουσα αὐτὸ νὰ δίδῃ λόγον τῶν ἐνοιῶν του, νὰ προσδιορίσῃ αὐτὰς καὶ τὰς μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις καὶ νὰ διώκῃ παντοῦ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀνάγκην. Ὁ νοῦς εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἐξ οἰκείας δυνάμεως πεποικισμένος μετὰ τινὰς ριζικὰς ἐννοίας, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν θέλῃ τις νὰ τὰς ὀνομάσῃ εἴτε τρόπους τοῦ νοεῖν, εἴτε ἀρχάς, εἴτε κατηγορίας αἵτινες

τὸν προσδιορίζουσι πάντοτε εἰς ὅλας τοὺς ἐνεργείας. Ταῦται δὲ εἶναι π. χ. αἱ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ φαινομένου, τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ πολλοῦ, τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνάγκης, τοῦ τυχαίου καὶ τοῦ σκοπίμου, κτλ.

Ἀλλὰ τὰς ἐννοίας ταύτας, τὰ πρῶτα στοιχεῖα ἐξ ὧν σύγκαιται ὁ φυσικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς κόσμος, ἄνευ τῶν ὁποίων μήτε νὰ συλλάβωμεν ἀντικείμενόν τι δυνάμεθα, μήτε κρίσεις νὰ φέρωμεν, μήτε συλλογισμοὺς νὰ σχηματίσωμεν, πῶς θέλομεν τὰς ἐφαρμόζειν ἐπιτηδείως, πῶς θέλομεν κάμνειν ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ αὐτῶν χρῆσιν, ἂν δὲν γνωρίζωμεν τὸ προσδιωρισμένον ἐκάστης σημαίνόμενον, τὴν πρὸς ἀλλήλας μετάβασιν καὶ κίνησιν, ἂν δὲν συμπαρακολουθῶμεν τὴν γενετικὴν αὐτῶν ἐκθεσιν καὶ διαδοχικὴν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς ὑπάρξεως, ἀπὸ τὴν ἀνοργάνιστον ὕλην μέχρι τῆς ὀργανικῆς, καὶ ἀπὸ ταύτην μέχρι τῆς ὑψίστης, τοῦ πνεύματος; Ἐὰν ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲν τὰς συμπεριλάβωμεν εἰς σύστημα, ἔνθα ἐκάστη νὰ συνδέεται μετὰ τῶν ἄλλων ἁπασάν, ὡς μέλος ζῶντος καὶ ἐν ἐνεργείᾳ ὀργανισμοῦ;

Ἀλλὰ τὸ δραστικώτερον μέσον δι' οὗ ἡ φιλοσοφία ὑπὸ τὴν τυπικὴν αὐτῆς ἔποψιν θεωρουμένη συντείνει τὰ μάλιστα εἰς ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ πνεύματος, δι' οὗ παρέχει αὐτῷ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ διορᾶν ἐν ἀκαρεῖ τὰς ἀπωτάτας καὶ ἐνδομύχους τῶν πραγμάτων σχέσεις, εἶναι ἡ προσοικείωσις καὶ ἡ τριβὴ περὶ τὸ θαυμάσιον αὐτῆς ὄργανον, τὴν μεθόδόν τῆς, διαιρουμένην εἰς ἀ ν ἄ λ υ τ ι κ ἢ ν καὶ σ υ ν θ ε τ ι κ ἢ ν, ὧν ἑκατέρα εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ κατὰ λόγον ἀντίστροφον. Ἡ μὲν ἀ ν ἄ λ υ τ ι κ ἢ ἔργασία παλινδρομεῖ ἀπὸ τὴν ἐμφάνειαν τοῦ πράγματος εἰς τὴν οὐσίαν του, ἀπὸ τὴν ποιικιλίαν τῶν περιστάσεων εἰς τὴν τοῦ κανόνος ἐνότητα, ἀπὸ τὰ μοναδικὰ γεγονότα εἰς τὸν νόμον. Ἐπομένως δὲ ἀποσυνθέτει καὶ χωρίζει τὰ φαινόμενα, ὅπως ἐν τούτοις ἀνιχνεύσῃ τὸν λόγον τῶν καὶ ἐκθέσῃ αὐτὸν καθαρὸν καὶ ἀμιγῆ παντὸς τυχαίου καὶ ἐνδεχομένου. Ἀπεναντίας δὲ ἡ σ υ ν θ ε τ ι κ ἢ καταβαίνει ἀπὸ τὸ γενικὸν εἰς τὸ μερικόν, ἀπὸ

ἐξαγομένης συνεπέας· διὰ τοῦ γενικοῦ τὸ
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ
 ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚῆΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΣ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

κόν παράγον ἐξ ἑαυτοῦ πάλιν πνευματικῶς τὸ μερικὸν τὸ ἐξηγεῖ, τὸ διαφωτίζει, καὶ τὸ ἐκφέρει πάλιν ὡς ἰδίαν αὐτοῦ ἰδανικὴν συνείπειαν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ διὰ μὲν τῆς συνθέσεως τὸ γενικὸν μερικεύεται, καθ' ὅσον ἀφ' ἑαυτοῦ γενῶν τὸ μερικὸν, ἀπεναντίας δὲ ἡ ἀνάλυσις ζητεῖ νὰ ἐξάξῃ τὸ γενικὸν ἐκ τοῦ μερικοῦ, καὶ ἀπὸ τούτου νὰ τὸ καθάρσῃ. Τὸ διὰ τῆς ἀναλύσεως ἀποχωριζόμενον συνεννοῦται πάλιν διὰ τῆς συνθέσεως, γίνεται συγκεκριμένον καὶ πλήρες. Ὅθεν ἀναλύειν καὶ συνθέτειν, διαίρειν καὶ ἐνόειν, ἔλεγεν ὁ θεὸς Πλάτων, εἶναι τὸ ὠραιότερον δῶρον ἀφ' ὅσα οἱ θεοὶ ἐδώρησαν τοῖς ἀνθρώποις. Τίτος Προμηθέως εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὅθεν καὶ ἡ Διαλεκτικὴ λεγομένη Μέθοδος σύγκειται ἐκ δύο στοιχείων ἐκ τοῦ Ἀναλυτικοῦ, καὶ συνθετικοῦ, ἢ κατ' ἀκριβοῦς μυσόνην ἐκ τοῦ διανοητικοῦ καὶ λογικοῦ. Διότι ἡ διάνοια ἀναλύει τὸ συγκεκριμένον ἀντικείμενον εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ πλευράς, χωρίζει τὰ φύσει ἀχώριστα, ὡς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ φαινόμενον, τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα· καὶ διαίρει τὰς ἀντιθέτους πλευράς εἰς τινὰς πᾶν ἀτομικὸν ὃν φέρει ἐν ἑαυτῷ ἀδιασπᾶστος συνημμένας καὶ ἀδιαίρετους· ὡς Π. Χ. τὸ αὐτὸ σῶμα εἶναι συνάμα καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἓν καὶ πολλαπλοῦν, ἴσον καὶ ἄνισον, μικρὸν καὶ μέγα, κτλ. — Ἡ διάνοια εἶναι ἐπιτήδειος ἀνατόμος χωρίζουσα καὶ διατέμνουσα ἀκριβῶς τὰ μέρη· ἀλλ' ἐπέκεινα τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς διαίρέσεως οὐδὲν πλέον ἰσχύει· εἶναι δὲ καὶ ἐμπειρικὴ· διότι αἱ διακρίσεις καὶ αἱ διαίσεις τῆς στρέφονται περὶ τὰ πεπερασμένα καὶ τὰ φαινόμενα· ἀλλὰ τὸ καθ' αὐτὸ τοῦ πράγματος, τὸν λόγον οὐδῶς δύναται νὰ ἐνόησῃ. Ὑπάγει μὲν τὰ ἀτομικὰ γεγονότα ὑπὸ τινὰ κανόνα, ὑψοῦται μέχρι τῶν νόμων, δυνάμει τῶν ὁποίων τὰ ὀρατὰ διευθύνονται· ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν ἀνάγκη, ὃ ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχων οὐσιώδης λόγος, μένει ἀδηλός εἰς αὐτὴν καὶ ἀπόκρυφος. Εἰς τὸν νόμον π. χ. τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων [κάνει μὲν τὴν δάκρυσιν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου, ὅτι ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους τοιαύτην σχέσιν, οἷαν ἡ ῥίζα πρὸς τὸ τετράγωνον. Διατὶ ὅμως ὁ Χρόνος καὶ ὁ Χῶρος ἔχουσι τοιαύτην σχέσιν, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐνόησῃ ἡ διάνοια,

οὐδὲ νὰ δείξῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου. Γινώσκει δὲ προσέτι ὡς πρὸς τὸν νόμον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ μαγνητισμοῦ, ὅτι τὰ ὁμώνυμα ἀπωθοῦνται καὶ τὰ ἐτερόνυμα ἔλκονται· πῶς ὅμως τὸ ὁμώνυμον ἀπλοῦν διακρίνεται εἰς τὰς ἀντιθέτους στιγμὰς καὶ παριστάνεται ὡς θετικὸς καὶ ἀρνητικὸς ἠλεκτρισμὸς, τοῦτο εἶναι διὰ τὴν διάνοιαν οὐχ' ἤττον μυστηριώδες, ἢ ἡ ἐνόησις τῆς ἐαυτῆτος διαιρουμένη εἰς τὰς ἀντιθέτους στιγμὰς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου· ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ, ὅτι τὰ ἀντίθετα ἀποτελοῦσι μίαν ἐνόησιν τοῦτο μένει ἀπρόσιτον εἰς τὴν Διάνοιαν. Ἐπομένως δὲ ἡ διάνοια γινώσκει μὲν τοὺς νόμους, ἀλλ' ὄχι τὸ καθ' αὐτὸ, ὄχι τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην, τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἥτις ἐν ἑαυτῇ συνάπτει εἰς ἓν τὰ διακεκριμένα καὶ τὰ ἀντίθετα· Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι τὸ ἄλλο στοιχεῖον τῆς διαλεκτικῆς Μεθόδου, εἶναι τὸ Λογικόν· διότι ὁ λόγος ἔχει τὸ ἐξῆχον πλεονέκτημα νὰ ἐνώη τὰ κεχωρισμένα, καὶ τὰς διαφόρους πλευράς τῆς ἀληθείας, ἅς τινὰς ἡδιάνοια ἀπομονώνει καὶ διαχωρίζει, νὰ τὰς φέρῃ εἰς ζῶηράν ἐνόησιν καὶ νὰ τὰς συνέχῃ ὡς μέλη ἐνὸς ὅλου ἀκμαίου καὶ ζῶντος,

Ὁ πρῶτος εἰσαγωγὴν τὸ λογικὸν τοῦτο στοιχεῖον εἰς τὴν διαλεκτικὴν καὶ δοῦς αὐτῇ ὄντως ἐπιστημονικὴν μορφήν, εἶναι ὁ Πλάτων, ὅστις ἐν τῷ τοῦ Παρμενίδου διαλόγῳ διακρίνων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διαλεκτικὴν ἀπότην τῶν συγχρόνων του Σοφιστῶν, καὶ τὴν τῶν προγενεστέρων φιλοσόφων, προσδιορίζει οὕτω πῶς τὴν διαφορὰν. « δὲν μοῦ φαίνεται, λέγει, παράδοξον ἐὰν ἀποδείξῃ τις πάντα τὰ ὄντα ὅτι εἶναι ἓν, καθόσον μετέχουσι τοῦ ἐνός, καὶ πάλιν ὅτι εἶναι πολλὰ, καθόσον μετέχουσι τοῦ πλήθους· ἀλλὰ ἐὰν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ἓν ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι πολλὰ καὶ πάλιν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ πολλὰ ὅτι εἶναι ἓν τοῦτο μοι φαίνεται παράδοξον· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων γενῶν καὶ εἰδῶν. »

Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὴν ἀπλὴν σοφιστικὴν, ἥτις κυρίως ἀποβλέπει εἰς τοῦτο, νὰ παριστάνῃ ἀποκλειστικούς καὶ μονομερεῖς προαρισμούς, ὁποῖους συμφέρει εἰς τὸ ἄτομον νὰ παριστάνῃ οὕτω π. χ. ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν πράξιν οὐσιώδης

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

στιγμή τοῦ καθήκοντος εἶναι ὅτι ὀφείλω νὰ ὑπάρχω καὶ νὰ ἔχω τὰ πρὸς τὴν ὑπαρξίν μου ἀναγκαιοῦντα μέσα. Ἐὰν ὅμως τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀντί τοῦ νὰ τὴν θέσω ὡς πλευρᾶν, ὡς στιγμὴν τοῦ καθήκοντος, τὴν θέσω ὡς τὸ ὅλον καθήκον, ὡς ἀρχὴν ἀπόλυτον, καὶ ὡς ἐκταύτης ἐξάξω τὴν συνέπειαν ὅτι ὀφείλω νὰ κλέπτω ἢ νὰ προδίδω τὴν πατρίδα μου διὰ νὰ ζῶ, τοῦτο λέγεται σοφιστικὴ ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ διαλεκτικὴ ἀναίρει τὸ ἀποκλειστικὸν καὶ ἀτελὲς τοιούτων μονομερῶν καὶ ἀφηρημένων προσδιορισμῶν συνάπτουσα αὐτοὺς μετ' ἄλλων εἰς ἀδιάσπαστον καὶ συγκεκριμένην ἐνότητα.

Ἄλλ οἱ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἐπιστήμης κατεχόμενοι νέοι δυσκόλως δύνανται νὰ ἐννοήσωσι διὰ θεωριῶν καὶ κανόνων τὴν διαλεκτικὴν δύναμιν· τὸ προσφορώτερον μέσον εἶναι ἡ σύντονος μελέτη αὐτῶν τῶν Πλατωνικῶν διαλογῶν, εἶναι ἡ προσεκτικὴ παρατήρησις καὶ ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς Μεθόδου, μεθ' ἧς ἐκτίθεται ἡ διαλογικὴ ὑπόθεσις, παριστάνονται αἱ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀναφυόμεναι ἀπορίαι, ἀνασκαεάζονται αἱ διαδοχικῶς προβαίνουσαι ἀτελεῖς καὶ περιωρισμέναι ἔννοιαι, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τῆν ἀντιπαράθεσιν τῶν ἀτελῶν τούτων ἐπόψεων καὶ τῶν ἐν ἐκάστη αὐτῶν ἐμπεριεχομένων μερικῶν ἀληθειῶν συνήθως προκύπτει εἰς φῶς ὠρισμένον τι, θετικὸν καὶ μόνιμον ἐξαγόμενον.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται δῆλον ὅποια ἡ δύναμις καὶ ἡ δραστηκότης τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης, καὶ πόσον ἐθίζει καὶ ἐξασκεῖ τὸν νοῦν εἰς ἀκριβῆ ἔρευναν καὶ ἀνίχνευσιν τοῦ ἀληθοῦς. Ἐὰν λοιπὸν μεταβῶμεν ἤδη ἐκ ταύτης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν, εἰς αὐτὸ τὸ περιεχόμενον, ὀφείλομεν κατὰ πρῶτον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας καθὼς πνευματικὸν δὲν δύναται νὰ μεταδοθῆ ὡς πράγμα τι, ἢ σωματικὴ τις ὕλη· διότι τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι ταμεῖον, τὸ ὅποσον πρέπει νὰ γεμισθῆ, ἀλλὰ δύναμις ἣτις πρέπει νὰ λάβῃ ἐξωθεν μόνον ἀφορμὴν εἰς ἰδίαν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀκροαζομένου ἔχει ὡς πρὸς τὴν μεταδιδόμενην ὕλην τὴν αὐτὴν σχέσιν, ἣν ἡ τῶν πεπτικῶν ὀργάνων πρὸς τὰ βρώματα· διότι καθὼς αἱ πεπτικαὶ δυνάμεις μεταποιοῦσιν αὐτὰ εἰς θρεπτικὸς χυμοὺς τοῦ σώματος· οὕτω καὶ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἡ δεξιότητες

εἰσδεχόμεναι τὴν ἐπιπτημονικὴν ὕλην τὴν μετουσιόονται καὶ τὴν ἐπεξεργάζονται εἰς θρέψιν τοῦ πνεύματος· ὅπως ἄρα σχηματίσωμεν προεισαγωγικὴν τινα ἔννοιαν τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς φιλοσοφίας, ἀνάγκη νὰ ἐπανακαμφθῶμεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ νὰ εὐρωμὲν ἕκαστος ἐντὸς ἡμῶν ψυχολογικὰ τινα γεγονότα σαφῆ καὶ ἀναντιρρήτα, ὁμολογούμενα ὑπὸ τῆς ἰδίας ἡμῶν συνειδήσεως καὶ περιέχοντα τὸν σπόρον πάσης περαιτέρω ἐπιπτημονικῆς ἀναπτύξεως.

Καὶ τῶντι εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπανερχόμενοι ἀπαντῶμεν ἀμέσως τρία πρῶτιστα αἰσθήματα κείμενα ὡς θάσις τῆς λογικῆς ἡμῶν ζωῆς, ὡς πυρὴν τῆς ὅλης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν μορφώσεως, αἵτινα προαναγγέλλουσι τὸ τέλος καὶ τὸν προορισμὸν μας, μᾶς ὑπομιμνήσκουσιν ἀδιαλείπτως ὅτι εἴμεθα κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν· ἰπομένως δὲ μᾶς ἀποκαλύπτουσι τὴν σχέσιν ἡμῶν πρὸς τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν πάσης ὑπάρξεως, πρὸς τὸ ἀπόλυτον.

Τὰ τρία δὲ ταῦτα αἰσθήματα εἶναι τὰ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐμπεριλαμβανόμενα ἐν δυνάμει ἅπαν τὸ πλῆρωμα τοῦ πνεύματος, ὡς οἱ σπόροι τὰ φυτὰ, ἢ οἱ κάλυκες τὰ ἄνθη. Τὸ ἀληθὲς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι τι ἀρχικὸν καὶ ὅλως ἐνδόμυχον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκάστου, ἀλλ' εἰσέτι συνεπτυγμένον, σκοτεινὸν καὶ ἀπροσδιόριστον. Ὅθεν τὸ περιεχόμενον τοῦ αἰσθήματος, τῆς καρδίας, τῆς κοινῆς συνειδήσεως εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς καθαρᾶς διανοίας, τοῦ λόγου, τῆς φιλοσοφίας· ἡ μορφή μόνη διαφέρει. Προσπαθοῦντες ἄρα νὰ διαφωτίσωμεν τὰ τρία ταῦτα αἰσθήματα, διαφωτίζομεν ἐνταυτῷ τὸ ἀντικείμενον καὶ τὸν κύκλον τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης· προσδιορίζοντες τὴν φύσιν καὶ τὰ ὅρια ἐνὸς ἐκάστου ἐκείνων προσδιορίζομεν ἐνταυτῷ τὴν φύσιν καὶ τὰ ὅρια ταύτης.

Τὸ κοινὸν γνώρισμα τῶν αἰσθημάτων τούτων εἶναι τὸ νὰ χρησιμεύωσιν ἐπίσης καὶ τὰ τρία ὡς μέσα τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύξεως, ὡς ἐρεθιστικὰ πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ τελικοῦ τοῦ σκοποῦ, πρὸς ἀνύψωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἄπειρον ὄν, εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἀρχέτυπον αὐτῆς ἀληθείας, καλλονῆς καὶ ἀγαθότητος· ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν εἶναι καὶ τινα εἰδικὰ χαρακτηριστικά, δι' ὧν δια-

κρίνεται ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπομένως δὲ λαμβάνει ἀλλοίαν τινα διεύθυνσιν καίτοι πρὸς τὸν αὐτὸν ὄρον φέρουσαν.

Καὶ πρῶτον τὸ αἶσθημα τοῦ ἀληθοῦς κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν ἔρευναν καὶ τὸν παροτρύνει εἰς ἀπόκτησιν γνώσεων, μέχρις οὗ ἀνακαλύψῃ τοὺς νόμους τῶν φαινομένων, μέχρις οὗ ἀνεύρῃ τοὺς ἀκροτάτους λόγους τῶν γεγονότων καὶ ἐννοήσῃ τὴν πραγματικότητα. Τὸ αἶσθημα λοιπὸν τοῦτο ὀρμεμφύτως καὶ τρόπον τινα προφητικῶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐπιστήμην· Διότι τὸ αἶσθημα, ὅπερ τὸν μὲν προφήτην πληροφορεῖ περὶ τῆς αἰωνίου ἀληθείας δι' ἀποφθεγμάτων, παραβολῶν καὶ προβόησεων, τὴν δὲ μεγαλοφύϊαν τοῦ ποιητοῦ ἐμπνέει καὶ παροτρύνει εἰς παραγωγὴν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς, καὶ τὸν θιασώτην τῆς ἀρετῆς εἰς ἀθανάτους πράξεις ἠθικότητος, αὐτὸ τοῦτο καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν ἀπακαθίσταται τελεσφόρον καὶ γόνιμον, καθ' ὅσον ἐκ τῶν μερικῶν καὶ μεταβλητῶν περιστάσεων προαισθάνεται καὶ προεικάζει τὸ γενικὸν καὶ ἀμετάβλητον ὑπὸ τὸ αἰσθητικὸν καὶ γήϊνον ὑπονοεῖ τὸ ἰδανικὸν καὶ αἰώνιον, καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον προηγεῖται τοῦ διερευνητικοῦ πνεύματος διὰ προμαντευτικῆς δυνάμεως. Ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις ἀκλουθεῖ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ αἰσθήματος καὶ ζητεῖ νὰ τὸ ἀνυψώσῃ εἰς ἐπιστημονικὴν μορφήν, ἀνελιττούσα ἐκ τῶν σπλάγχχνων του τοὺς καθολικοὺς καὶ ἀναγκάσιους νόμους, ἐξ ὧν αἱ διάφοροι ἐπιστῆμαι συγκροτοῦνται καὶ συναπαρτίζονται. Ὁ παρατηρητικὸς Νοῦς ἀκροάζεται τοὺς χρησμούς τοῦ προφητικοῦ αἰσθήματος καὶ ζητεῖ νὰ διαδηλώσῃ καὶ διαφωτίσῃ τὴν ὑπ' ἐκείνου αἰνιγματωδῶς καὶ μόγις ὑπεμφαινομένην ἀλήθειαν. Καθὼς λοιπὸν ἀπὸ τὸ σκοτὸς τοῦ αἰθέρος ἐξῆλθε τὸ φῶς ὡς πρώτη παραγωγικὴ δύναμις, ὡς ἀρχὴ πάσης ζωῆς, καὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἐπιρροίαν αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ κόσμος τάξιν καὶ κανονικότητα, οὕτως ἀπὸ τὸ σκοτὸς τοῦ αἰσθήματος ἐξῆλθε τὸ ὑπεραισθητικὸν φῶς ὡς φιλοσοφικὴ γνῶσις, ὡς ἰδέα ἀπόλυτος ἣτις οὐσα ἢ αἰώνια καὶ πρωτίστη πηγὴ τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος ἐναγκαλιζέται εἰς εὐρὺ σύστημα πάντα τὰ ὄντα καὶ τοὺς κυριωτέρους τρόπους τῆς ὑπάρξεώς των, ἐξηγεῖ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν προσδιορισμὸν ἐκάστης μερικῆς ἐπιστήμης, ἀεικινεῖ τὴν ἐσω-

τερικὴν αὐτῶν ἀλληλουχίαν καὶ σύνδεσιν, διαχέουσα ἐφ' ἀπάσης τῆς σφαιρας τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καθαρότητα καὶ ἐνάργειαν. Καθόλου λοιπὸν τὸ ἀντικείμενον τῆς καθαρᾶς ἢ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ γνῶσις αὐτοῦ τοῦ ὄντως ἀληθοῦς ἔχουσα τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὸ αἶσθημα, οἷαν τὸ φῶς πρὸς τὸ πατρικὸν αὐτοῦ σκοτὸς, τὸ ἄνθος πρὸς τὴν ρίζαν, καὶ ἐν γένει ἡ ἀνάπτυξις πρὸς τὴν σύμπυξιν.

Τὸ αἶσθημα λοιπὸν ὅπερ ὑψούμενον εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀληθοῦς παράγει τὸν κόσμον τῆς ἐπιστήμης, ὑψούμενον εἰς τὴν τοῦ καλοῦ παράγει νέον κόσμον, τὸν τῆς Καλλιτεχνίας, ἐνθα ἐπικρατεῖ ἡ καθαρὰ καὶ πλήρης ἄρμσνία τοῦ ἰδανικοῦ μετὰ τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ ὁρατοῦ μετὰ τοῦ ἀοράτου. Καὶ τῶντι τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ λαμβάνον τροφὴν ἐκ ταύτης τῆς μυστηριώδους ἐνώσεως καὶ ἁρμονίας τοῦ αἰσθητικοῦ μετὰ τοῦ πνευματικοῦ τείνει καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ σχήματος, τοῦ ἤχου καὶ τῆς λέξεως· διότι ἡ καλλονὴ συνίσταται εἰς ταύτην τὴν ἔνωσιν, εἰς τὴν ἐμφάνειαν τῆς θείας οὐσίας διὰ τῆς ὁρατῆς μορφῆς τῆς πραγματικότητος. Ὅπως χαρακτηρίζεται τι ὡς καλὸν, πρέπει ν' ἀντανακλᾷ τὸ θεῖον, τὸ πνευματικόν. Πρέπει νὰ φέρῃ ἐν ἑαυτῷ ἐντετυπωμένα τὰ προσόντα ἐκείνου, τὴν ἐνότητα, τὴν ποικιλίαν, τὸ μέτρον, τὴν σκοπιμότητα. Ὅθεν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, οὐτινος ἡ οὐσία ἐμπεριέχει τὰς τοῦ θεοῦ ιδιότητας, ἀμα ὡς διατεθῆ ὑπὸ τοῦ κάλλους, καὶ ἰδοῦ πάραυτα δοκιμάζει ἐνδομύχως ἀνάλογόν τι αἶσθημα, καὶ θασανίζεται ὑπὸ τῆς ἀκαταμαχίτου χρείας τοῦ νὰ ἐξωτερικεύσῃ αὐτὸ, νὰ παραστήσῃ τὸ θεῖον διὰ τοῦ γήϊνου, νὰ ὑψώσῃ τὴν φύσιν εἰς τὴν σφαιραν τῆς πνευματικότητος καὶ νὰ ἐγχαράξῃ τὴν ἁρμονίαν τῆς ὑψηλοτέρας ἰδανικῆς ζωῆς εἰς τὴν ὁρατὴν μορφήν τῆς ὕλης. Πᾶν ὅτι καλὸν καὶ ὑψηλὸν παρίσταται ἡμῖν διεσκεδασμένον ἐν τῇ φύσει, τυχαῖον καὶ ἄστατον, τὸ παράγει ἐκ δευτέρου ἡ δημιουργικὴ Μεγαλοφύϊα τοῦ Καλλιτέχνου ἀποδίδουσα αὐτῷ τύπον καθαρὸν, ἰδανικὸν καὶ μόνιμον. Εἰς τὴν Καλλιτεχνίαν λοιπὸν, τὸ ἀναγκαῖον τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς περὶ τὸ καλὸν ῥοπῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως, ἡ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενον, τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ἰδανικόν, τὸ οὐσιώδες καὶ τὸ φαινομενικόν διαπέρανται ἀμοιβαίως καὶ συγχωνεύονται· τὸ πνεῦμα συγ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΕΘΡΟΥ

καταβαίνει πρὸς τὴν ὕλην, συνάπτεται μετ' αὐτῆς, τὴν δια-
φωτίζει καὶ τὴν ἀποκαθαίρει, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἰδέα ἐκλά-
μπει διαφαινομένη διὰ τοῦ προκλυμμάτος τῆς. Ἄλλ' ἐὰν
ἀφ' ἐνὸς τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ τείνον εἰς ἐξωτερικευσιν καθί-
σταται τὸ παραγωγικὸν αἴτιον τῶν καλλιτεχνικῶν δημιουργη-
γημάτων, ἀφ' ἑτέρου τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα δημιουργήματα
ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος, τὸ ἐξευγενίζουσιν ἀπο-
σπῶντα αὐτὸ ἀπὸ παντός ταπεινοῦ καὶ ἐγωϊστικοῦ πάθους,
καὶ διαχέουσιν εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἀρμονίαν ἐκείνην ἣτις
εἶναι πηγὴ ἀράτου γαλήνης καὶ τέρψεως.

Ἐκ τοῦ αἰσθήματος λοιπὸν τούτου, ὅπερ ἐξυψόνον ἡμᾶς
ὑπεράνω τοῦ παραχώδους καὶ φθαρτοῦ βίου, ὑπεράνω τῶν
μεταβολῶν καὶ ἀνωμαλιῶν τοῦ γήϊνου κόσμου, μαρτυρεῖ ὅτι
εἴμεθα ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀντανάκτῃ ζωῆς
μᾶς εἶναι δεδομένοι ἀνωθεν, ἐκ τοῦ αἰσθήματος, λέγω, τού-
του καλλιεργουμένου ὑπὸ τοῦ θεωρητικοῦ λόγου, ἀνασφύεται
βαθμηδὸν ἡ ἐπιστήμη τοῦ καλοῦ, ἣτις λαμβάνει τὴν πλήρη
αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ διοργανώσιν εἰς τὴν σφαιρᾶν ἐκείνην τὴν
καλουμένην Α Ἰ σ θ η τ ι κ ῆ ν. Ἡ Αἰσθητικὴ προτίθεται διὰ
τῆς ἀναλύσεως τοῦ αἰσθήματος ν' ἀνιχνεύσῃ τοὺς νόμους τοὺς
ἐπιστατοῦντας εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ καλοῦ, καὶ
ὑπὸ τοῦ φωτός αὐτοῦ καθοδηγουμένη νὰ ἐξηγήσῃ τὴν φύσιν
καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ὅλου καλλιτεχνικοῦ συστήματος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς
πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν ἔχει καὶ ἰδιάζοντα τρόπον ἐξωτερικε-
ύσεως, ἀνάγκη ἐπομένως νὰ εὕρῃ ἡ ἐπιστήμη τοὺς λόγους
τῆς τῶν αὐτῆς συμφωνίας μεταξὺ τοιοῦδε βαθμοῦ τῆς ἰδέας
καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀντιστοιχοῦσας ἐξωτερικῆς παραστάσεως, ἢ
ἐν ἄλλοις ῥήμασι νὰ ἐξηγήσῃ διατι π. χ. ἐν μὲν τῇ Ἀνα-
τολῇ ἤκμασε κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ, ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ
Ἑλλάδι ἡ γλυπτικὴ, ἐν δὲ τῷ Χριστιανικῷ πολιτισμῷ ἡ Ζω-
γραφία καὶ ἡ Μουσικὴ. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπειδὴ τὸ ἀληθές,
τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἔχουσι στενὴν πρὸς ἀλλήλα σχέσιν
καὶ συνάφειαν, οὐδὲ δύνανται ἄλλως νὰ θεωρηθῶσιν εἰμὴ ὡς
διάφοροι μορφαὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου, ἀνάγκη
προσέτι νὰ διατρεχθῶσιν αἱ μεγάλα ἱστορικὰ ἔποχαι ὅπως

εἰς ἐκάστην τούτων γίνῃ καταφανές ὅτι ἡ καλλιτεχνία ἀντα-
νακτᾷ πιστῶς ἅπαντα τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ Πολιτισμοῦ,
τὴν Πολιτείαν, τὴν Θρησκείαν, τὴν ἐπιστήμην, τὰ ἥθη τὰ
ἔθιμα, διότι πάντα ταῦτα ἀμοιβαίως προϋποθέτονται, διότι
πάντα ταῦτα εἶναι διάφοροι τρόποι τῆς πραγματοποιήσεως
τῆς αὐτῆς ἰδέας, τοῦ αὐτοῦ πνεύματος.

Τέλος δὲ, καθὼς τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ κα-
λοῦ πηγάζοντα ἀπὸ τὴν ἐν ἡμῖν ἐνυπάρχουσαν θείαν φύσιν,
ἀναφέρονται διὰ τοῦ αἰσθητικοῦ πρὸς τὸ πνευματικὸν καὶ αἰ-
ώνιον, ὡσαύτως καὶ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τὸ ἠθικοθρησκευτικὸν
αἶσθημα ὑποκεντούμενον ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἢ ἐσωτερικῶν ἀφρο-
μῶν ἀνυψοῦται πρὸς τὸ ὑπεραισθητικὸν καὶ αἰθιδιον. Τὸ ἠθι-
κὸν αἶσθημα γεννᾶται ἐκ τοῦ ὅτι εὐρίσκομέν τι σύμφωνον
μὲ τὸν ἐν τῷ λόγῳ ἐνυπάρχοντα καθολικὸν ἠθικὸν νόμον
ὅστις διευθύνει τὴν ἡμετέραν βούλησιν καὶ τὰς πράξεις ὡς
τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψις, καὶ περιέχει τὸν ἀνώτατον κανόνα τῆς
ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας· ἐπομέ-
νως τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λόγου. Ὅθεν τὰ
ἄλογα ὄντα στερούμενα τοῦ λόγου στεροῦνται καὶ παντὸς
ἠθικοῦ αἰσθήματος· καὶ εἰς τὰ λογικὰ δὲ δείκνυται τοῦτο
τοσοῦτ' ἐντελέστερον, ὅσῳ αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι μᾶλλον ἢ
ἥττον ἀνεπτυγμένος. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔπεται ὅτι εἰς τὴν θέ-
αν τῆς ἀρμονίας ταύτης τοῦ αἰσθήματος μετὰ τοῦ λόγου, εἰς
τὴν θέαν τοῦ ἀγαθοῦ αἰσθανόμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπὶ μᾶλλον
καὶ μᾶλλον ἐξυψουμένους εἰς ἀνώτερον κόσμον, εἰς τὸ βασίλειον
τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἡμῶν τελειότητος.

Τοῦ δὲ ἠθικοῦ τούτου αἰσθήματος κορωνὴ καὶ συμπλήρω-
μα εἶναι τὸ θρησκευτικόν· διότι ἀμφοτέρω πηγάζουσιν ἐκ τῆς
αὐτῆς ἀρχῆς, ἐκ τοῦ λόγου ὅστις ἀντιλαμβάνεται τὸ ὑπε-
ραισθητικόν, τὸ ἀπόλυτον καὶ αἰώνιον, καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ
τὰς ἀντιστοιχοῦσας ἰδέας τῆς ἐλευθερίας, τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς
Ἀθανασίας. Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἀφαιρᾶται ἀπὸ τὴν
θεορίαν τῆς θείας οὐσίας τῆς ἀποκαλυπτομένης διὰ τοῦ φυσικ-
κοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Οἱ Οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν
Θεοῦ· διότι ὁ κόσμος εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς τοι-
οῦτον τὸν ἀναγνωρίζει καὶ τὸν ἀγιάζει μόνος ὁ Ἱερεὺς αὐ-
τοῦ, ὁ ἐν αἰσθήματι καὶ πνεύματι προσερχόμενος ἄνθρωπος.

Τὸ αἰσθημα τοῦτο προεικάζει τὰς ἐν τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ ἐγκυχαραγμένας οὐρανίους ἀληθείας, μᾶς εἰσάγει εἰς τὸν αἰώνιον καὶ ἀόρατον κόσμον καὶ διατυπώνει τὰς προεικασίας του εἰς ὕμνους σύμβολα καὶ δόγματα. Αὐτὸ μᾶς ἀναβιδάζει ὑπεράνω παντὸς γήινου, μᾶς συνάπτει μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς παρέχει τὴν ἐνδόμυχον συνείδησιν τῆς ἐξ αὐτοῦ ὀλοσχεροῦς ἡμῶν ἐξαρτήσεως. Ἐνθα ἀπεναντίας τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα καταπιέζεται ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῶν παθῶν, ἐνθα ὁ ἔρως τοῦ θείου δὲν θερμαίνει πλέον τὴν καρδίαν, ἐνθα ἀπαντᾶται θρησκευτικὴ ὀλιγωρία, ἐξασθένησις τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος καὶ ἰσχυρὰ προσκόλλησις εἰς τὰ γήϊνα μετὰ τῶν ἐκ ταύτης προερχομένων συνεπειῶν. Διότι ἠθικὴ καὶ θρησκεία ἐκρέουσιν ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐκ τῆς λογικῆς πίστεως καὶ τοῦ αἰσθήματος τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸ ὑπεραισθητικὸν καὶ ἀπόλυτον. Ἐπομένως δὲ ἐν τῷ βίῳ πρέπει ἡ ἠθικὴ νὰ ᾖ θρησκευτικὴ καὶ ἡ θρησκεία ἠθικὴ.

Ἄλλ' ὅπως γεννηθῆ φῶς ἐν ἡμῖν, ὅπως ἀναπτυχθῶσιν αἱ ἔννοιαι αἰτινες συνεπτυγμένως ἐμπεριέχονται εἰς τὸ ἠθικο-θρησκευτικὸν αἰσθημα, ἀνάγκη τὸ συγκεχυμένον καὶ ἀπροσδιόριστον αὐτοῦ περιεχόμενον νὰ λάβῃ προσδιορισμὸν, μέτρον, σύστασιν· ἀνάγκη τὸ ἐγκρυπτόμενον εἰς τὰ βάθη τοῦ αἰσθήματος ν' ἀνακαλυφθῆ διὰ τοῦ λόγου καὶ νὰ μετατραπῆ εἰς καθαρὰν γνῶσιν. Τὸν σκοπὸν τοῦτον προτιθεμένη καὶ ἡ ἠθικὴ ἐπιστήμη, ἣτοι τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας, στρέφεται περὶ τὸ ἀγαθόν, δεικνύει πῶς ἡ ἰδέα αὕτη διαδοχικῶς ἀνελιττομένη λαμβάνει συστηματισμὸν καὶ διοργανῶσιν, καὶ διατρέχουσα τὰς διαφορὰς αὐτῆς βαθυτάτας φθάνει μέχρι τῆς ἀκροτάτης ἣτις εἶναι ὁ ὑψιστος σκοπὸς τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως καὶ ἡ πλαστοουργικὴ ἀρχὴ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ἀρχὴ, ἀφ' ἧς ἡ ἐπιστήμη ἐξάγει ἀναγκαίως τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτὸν, πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὴν κοινωνίαν, πρὸ πάντων δὲ πρὸς τὸν Θεόν. Αὕτη δὲ ἡ γόνιμος καὶ ζωηφόρος ἀρχὴ εἶναι ἡ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, δι' ἧς ἀναπτύσσεται ὁ σπόρος τῆς ἠθικότητος, ὡς διὰ τοῦ θερμαντικοῦ ἐν τῇ φύσει τὰ πάντα ζωογονοῦνται καὶ ἐκφύονται. Βίς ταύτην τὴν ὑψίστην ἔννοιαν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, δι' ἧς ἡ ἀνθρώπινος βούλησις ἐνοῦται μετὰ τῆς θεϊ-

ας, ἀνευρίσκεται ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ σὺ μ π λ ἦ ρ ω μ α τῆς ἠθικότητος. Ἡ ἀρχὴ· διότι μόνη ἡμεσολάβησις τῆς αἰωνίου καὶ τελείας τοῦ Θεοῦ βουλήσεως εἰς τὴν περιωρισμένην καὶ ἀτελῆ τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ ὑψώσῃ ταύτην ὑπεράνω τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀσθενούς καὶ μεταβλητῆς φύσεως καὶ νὰ παρᾶσχη εἰς αὐτὴν ἰσχύον καὶ στερεότητα. Τὸ σὺ μ π λ ἦ ρ ω μ α, διότι μόνον εἰς τὴν συνείδησιν ταύτης τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ φιλιώσεως καὶ συνάψεως ἐπιτυγχάνει ὁ ἀνθρώπος τὴν πληρῆ αὐτάρκειαν τὴν καλουμένην ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ ἀπόλαυσιν. Ἄλλ' ὁ γινώσκων ἑαυτὸν ἠνωμένον μετὰ τοῦ Θεοῦ σύννοιδεν ἐνταυτῷ τὴν ἐν τῷ Θεῷ ἐνότητά καὶ ἰσότητα ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων. Ἐπομένως ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἐμπεριέχει ἐν ἑαυτῇ τὴν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Πᾶν ἀνθρώπινον περιθάλλεται μετ' ἴσην ἀγάπην· διότι πᾶν ἀνθρώπινον ἐμπεριλαμβάνεται ἐν τῷ Θεῷ, διότι πάντες τὴν κ ν α Θεοῦ ἐσμέν. Ὅθεν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην τὰ ἀτομικὰ δὲν ἀποκλείουσιν ἄλληλα, δὲν εἶναι πλέον εἰς ἀμοιβαίαν ἀντίθεσιν, ἀλλ' αἱ ἀτομικαὶ βουλήσεις συναποτελοῦσι τελειαν ἐνότητά, διότι τὸ συνάπτον αὐτὰς εἶναι τὸ θεῖον, τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀληθές καὶ ἀγαθόν· ἕκαστος ἀναγνωρίζει τὸν ἄλλον ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ καθάρου λόγου, ὡς ὄργανον τῆς θείας βουλήσεως. Ἐντεῦθεν ἐκλείπει πᾶσα τῶν ἀτόμων διαφορὰ, ἅπαντα συναπαρτίζουσιν ἐν ἑγῶ, ἐν οἷς μία μόνη καρδία πάλλει· ἡ ἀγάπη ἀποκαθίσταται ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος.

Οὐδεμία ἐξέβαια διδασκαλία ὑπάρχει ὠραιότερα, καὶ διὰ τοὺς μελετῶντας νόας θελκτικωτέρα, ἢ ἡ ἠθικὴ· ἀλλὰ διὰ νὰ ᾖ τοιαύτη, πρέπει διὰ τῆς βαθείας ἐρεύνης τοῦ ἠθικο-θρησκευτικοῦ αἰσθήματος νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν καθολικῶν καὶ ἀναγκαίων τοῦ λόγου ἀρχῶν. Τότε μόνον ἀποβαίνει ἐπιωφελὴς εἰς πάντα ἀνθρώπον, ἐφαρμοζομένη δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξασκεῖ οὐχ ἥττον σωτήριον ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν λαῶν, τῶν ἐθνῶν καὶ ἐφ' ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλὰ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἠθικοῦ οικοδομήματος ἀνάγκη νὰ τεθῆ ὡς κρηπίς ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἀγάπης, δι' ἧς ἅπαντα τὰ ἠθικολογικὰ γεγονότα ἐξηγοῦνται, προσδιορίζονται καὶ διαφωτίζονται.

ΓΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
Ἡ καθὰ λόγον ἡ ἡ Θεωρητικὴ φιλοσοφία, ἡ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἀίσθητικὴ ἢ ἡ φιλοσοφία τῆς Καλλιτεχνίας, καὶ ἡ ἠθικὴ ἢ ἡ Πρακτικὴ φιλοσοφία, ἰδοὺ οἱ τρεῖς πρώτιστοι κλάδοι τοῦ φιλοσοφικοῦ στελέχους, ἰδοὺ αἱ τρεῖς κυριώτεροι σφαῖραι τῆς ἐπιστήμης, ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὰ τρία οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ ἀληθές, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ συνεγόμεναι πρὸς ἀλλήλας τοσαῦτον στενωπὸν ὅσον τὰ τρία ταῦτα ἀντικείμενά των, ἅτινα διὰ διαφορῶν ὁδῶν ἀλλ' εἰς ἴσον βαθμὸν τείνουσιν εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, μίας καὶ τῆς αὐτῆς ιδέας, διότι αἱ μεγάλοι ἀνακαλύψεις εἶναι ὡς πρὸς τὴν τάξιν τοῦ ἀληθοῦς ὅτι τὰ μεγάλα καλλιτεχνήματα εἶναι ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῆς καλλονῆς καὶ αἱ ἥρωϊκαὶ πράξεις ὡς πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅθεν ἐὰν οἱ καρποὶ τῆς ἐπιστήμης ἦτοι τοῦ ἀληθοῦς ἦναι ὠραῖοι καὶ ἀγαθοί, καὶ αἱ ἀγαθαὶ πράξεις ναὶ οὐχ ἦττον ὠραῖαι καὶ ἀληθεῖς, ὡς τὰ ἔξοχα ἔργα τῆς καλλιτεχνίας εἶναι καὶ αὐτὰ ἐπίσης ἀληθῆ καὶ κατ' ἔξοχὴν συντείνοντα πρὸς ἠθικέουσιν ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασιν, ἐὰν αἱ ιδεαὶ τοῦ ἀληθοῦς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἔχωσι τοιαύτην πρὸς ἀλλήλας σχέσιν, ὥστε ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἐμπεριέχει τὰς ἄλλας δύο, ἔπεται ὅτι καὶ αἱ διερμηνεύονται αὐτῶν ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Καλλιτεχνία καὶ ἡ ἠθικὴ ἀμειβόμεναι προϋποθέτονται καὶ συναπαρτίζουσι τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ὕλην καὶ τὸ ἐμπεριεχόμενον τῆς φιλοσοφίας ὅθεν διακρίναντες τὰς δύο αὐτῆς πλευρὰς τὴν τε ἔξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν, καὶ ἐξετάσαντες εἰς τί συνίσταται ἑκάτερα τούτων καὶ κατὰ τί συμβάλλει εἰς μόρφωσιν καὶ διαρρύθμισιν τοῦ πνεύματος, εὐκόλως δυνάμεθα ἤδη νὰ εἰκασώμεν ἐκ τῶν εἰρημένων τίς ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀξία τῆς φιλοσοφίας θεωρουμένης ἀπλῶς καθὼς προπαιδευτικῆς, καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὴν σχέσιν αὐτῆς καὶ ἐπίρροιαν ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως.

Καὶ τῶνόντι τὸ Γυμνάσιον σκοπὸν προτίθεται νὰ ἐγείρη τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, νὰ ἐξασκήσῃ τὸ σύνολον τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν καρδίαν διὰ τῆς τοῦ πνεύματος ἀναπτύξεως. Φίλοι τῶν γυμνασίων μαθητεύοντες ὅταν γίνονται ἰατροὶ, νομικοὶ ἢ θεολόγοι, ἀλλ' ἐκπαιδεύονται ὅπως μετὰ λόγου καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ἐν κλίματι

λαμβάνοντες καθολικὴν τινὰ μόρφωσιν. Ἄπαντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ μέσα συντείνουσιν ἕκαστον κατὰ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος πρὸς ἐπιτυχίαν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, δηλ. ὅπως οἱ μαθητεύοντες ἐξασκῶνται περὶ τὸ νοεῖν καὶ ἀποκτῶσιν ἐπιστημονικὴν ἰκανότητα. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔπεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν τοῖς Γυμνασίοις φιλοσοφικῆς Προπαιδείας, καθ' ὅσον τὸ ὄργανον τῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ νοεῖν, καὶ ἡ φιλοσοφικὴ μελέτη εἰς τοῦτο μόνον συνίσταται νὰ ἐπασχολώμεθα εἰς καθάρὰ νοήματα, καὶ νὰ ἐννοῶμεν τὰ ἀντικείμενα, ὅπως διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης εἰσδύοντες εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον αὐτῶν τὰ ἀναπτύσσωμεν κατόπιν μὲ ἀκαταμάχτην ἀνάγκην καὶ ἐπιστημονικὴν καθολικότητα. Ὅθεν ἡ φιλοσοφικὴ Προπαιδεῖα βασίζομένη ἐπὶ τῆς σπουδῆς τῶν Μαθηματικο-Φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῶν γλωσσῶν, τῆς ἱστορίας, τῆς θεοκειίας, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς Γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐξηγεῖ τὴν σημασίαν ἐνὸς ἐκαστοῦ διανοητικοῦ προσδιορισμοῦ, ἀνεκλίπτει τοὺς λογικοὺς νόμους, ὅτινες καθὼς ἐνδόμυχοι ἀρχαὶ καὶ παραγωγικαὶ δυνάμεις ἐπιστατοῦσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν διάπλασιν τῶν διαφορῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀντικειμένων, περιστρέφεται εἰς τὰς ποικίλας ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, καὶ ἐξετάζει τὴν βαθμολογικὴν ἀνάπτυξιν μίας ἐκάστης αὐτῶν, ἄστινας οἱ τῶν διαφορῶν Γυμνασιακῶν τάξεων σπουδασταὶ προεξήσκησαν ἤδη καὶ προκλήθησαν διὰ τῆς διανοητικῆς καλλιέργειας καὶ μόρφώσεως, εἰς τρόπον ὥστε ἐξετάζοντα τὰς ἐνεργείας ταύτας αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ δύναμιν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀνάκειμένων ἐφ' ὧν ἐφαρμόζονται, διαχέει φῶς ἐπὶ τοῦ ὅλικου πνεύματος, καὶ διατρέχει τὰς διαφορὰς αὐτοῦ βαθμίδας, μέχρις οὐφθάσῃ εἰς τὴν ἀκροτάτην αὐτῶν, εἰς αὐτὸν τὸν Λόγον, τὴν πηγὴν τῶν πρώτων ἀρχῶν, ἐνθα προτίθεται τὸ Ζήτημα τῆς φιλοσοφίας, δεικνυται ἡ ἀνάγκη αὐτῆς, καὶ διεγείρεται ἔρως καὶ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων λοιπὸν ἔπεται ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ Προπαιδεῖα ἀσχολομένη περὶ τὰς πρώτας ἀρχάς, τὰ ἀπλά μαθηματικὰ εἶναι ὁ πρῶτος τινὰ τὸ ἐξαγόμενον ὅλον αὐτῶν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΤΟΣ
ΔΙΔΟΜΕΝΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

τῶν εκπαιδευτικῶν μέσων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸν σημεῖον ἀπάσης τῆς γυμνασιακῆς εκπαιδεύσεως, προπαρασκευάζουσα σκοπίμως τοὺς σπουδαστὰς εἰς τὴν ἐπισημονικὴν ἔρευναν, ἐπομένως δὲ εἰς τὴν βαθυτέραν μελέτην τῆς φιλοσοφίας, οἷα ἀρμόζει εἰς τὰ Πανεπιστήμια.

Κατανοοῦντες λοιπὸν ἤδη, φίλτατοι νέοι, ἐκ τῶν εἰσαγωγικῶν τούτων ἀκρίβειων τὴν φύσιν, τὸ ἀντικείμενον καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Μαθήματος οὐχ ἤττον ἢ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν ὀλικὴν σειρὰν τῆς Γυμνασιακῆς σας εκπαιδεύσεως, δύνασθε ἤδη ἀπὸ τοῦδε νὰ προεικάζητε τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύψουσαν ὑμῖν ὠφέλειαν, ἐὰν ἀσχολήσθε εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην μετὰ ζήλου, ἐπιμονῆς καὶ σπουδαιότητος. Διὰ μὲν τῆς φιλοσοφικῆς Μεθόδου ἐθίξεσθε πρῶτῶς νὰ ζητῆτε σαφῆνειαν καὶ καθαρότητα εἰς τὰς ἐννοίας σας, προσδιορισμὸν καὶ ἀκρίβειαν εἰς τὸ σημανόμενον τῶν συνήθων λέξεων, νὰ γνωρίζετε τοὺς νόμους ὑφ' οὓς ὑποβάλλεται ἡ διάνοια καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἐρέυνης τῶν θεμελιωδῶν τούτων νόμων ἐξαγομένους κανόνας καὶ νὰ κάμνετε ὀρθὴν αὐτῶν χρῆσιν πρὸς ἀπόκτησιν βασίμων καὶ στερεῶν γνώσεων. Διὰ δὲ τῆς προσοικειώσεως μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης, μὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, καλλιεργεῖτε τοὺς ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένους ἐπιστημονικοὺς θησαυροὺς καὶ προσκτώμενοι καθολικὴν τινα μὲρῶσιν εκπαιδεύετε νοῦν καὶ καρδίαν, ῥυθμίζετε πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὰς διανοητικὰς, αἰσθηματικὰς καὶ ἠθικὰς σας δυνάμεις, καὶ συμπεριλαμβάνετε εἰς ἀρμονικὴν ἐνότητα τὸν ἰδανικὸν καὶ αἰσθητικὸν, τὸν θεωρητικὸν καὶ Πρακτικὸν βίον. Ναὶ βέβαια ὁ ἀγὼν εἶναι δυσχερὴς καὶ πολὺμοχθος ἀλλὰ τὸ ἐπαθλον εἶναι ἐπιζήλον καὶ περισπούδαστον· διότι ὁ ἄρτος τῆς λογικῆς ζωῆς, ἡ τροφή τοῦ πνεύματος ἀποκτάται ὄχι διὰ τῆς ἀναγνώσεως ψυχγωγικῶν διατριβῶν καὶ μυθιστορημάτων ἀλλ' ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου, διὰ θαθεῖας μελέτης καὶ συντόνου ἀσκήσεως, καθ' ὅσον εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν τῆς ἐπιστήμης, ἐπιβάλλεται ἱερὸν καθῆκον καὶ ἀπαραίτητος ὅρος, ἀραντιεξίτητον σταυρὸν αὐτῶν καὶ ἀποθέμενοι τὰ ἔργα τοῦ σκότους νὰ καταβάλλωσιν ἀσειδίως πᾶσαν θυσίαν πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἐποικοδόμησιν.

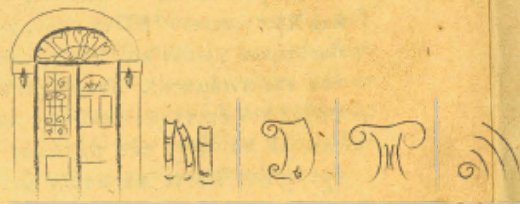
Τέλος δὲ οφείλετε, Φίλτατοι Νέοι, νὰ ἔχετε πάντοτε ἐγκεχαραγμένην εἰς τὰς ψυχὰς σας τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι φιλοσοφικῶς εκπαιδευόμενοι εκπαιδεύεσθε καὶ ἔθνικῶς, καὶ ὅτι φιλοσοφικὴ καὶ ἔθνικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐννοιαὶ συσχετικαὶ καὶ ἀχώριστοι· ἐπειδὴ βέβαια ἐνὲκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ὑπῆρξε πάντοτε ἡ περὶ τὸ φιλοσοφεῖν τάσις καὶ ἐνέργεια. Εἰς μὲν τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἵνα περιορισθῶμεν εἰς μόνους τοὺς κορυφαίους διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος, συγκεντροῦνται ὡς εἰς ἑστίαν ἀπάσαι αἱ ἀκτῖνες τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἐξ αὐτῶν δαίχνονται καθαρῶς μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ὀξύτης καὶ ἡ ἰσωτερικὴ δύναμις τοῦ διανοεῖσθαι καὶ συλλογίζεσθαι. Εἰς δὲ τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀνακινοῦνται, συζητοῦνται καὶ λύονται καίτοι ὑπὸ θρησκευτικῆν μορφήν τὰ σπουδαῖα ἐκείνα καὶ ὑψηλὰ προβλήματα περὶ τῆς θείας φύσεως, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ τῆς πρὸς τὴν Πρόνοιαν σχέσεώς της, περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς λογικῆς καὶ φυσικῆς δημιουργίας, περὶ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ περὶ πλείστων ἄλλων τοιούτων ἀντικειμένων, ὅσα ἐπρότεινεν εἰς τὴν νοῦν ἡ νέα φάσις τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ Χριστιανικὸν Θρήσκευμα. Δυνάμεθα λοιπὸν ἐν πλήρει γνώσει νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα τῆς φιλοσοφικῆς διανοίας ἐγκεντρισθέντα εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ διαπεράσαντα φρονήματα, τὰς ιδέας, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἐντυπώνουσι εἰς αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν φυσιογνωμίαν του, συνεχίζουσι τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ταυτότητά του, καὶ ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς εκπαιδεύσεως καὶ τὸ κέντρον πάσης περαιτέρω ἀναπτύξεως.

Εἰς τούτων λοιπὸν τῶν προπατορικῶν σας ἀρχετύπων τήνμελέτην ἐγκύπτοντες εἰσδύετε εἰς τὰ σπλάγγνα τοῦ Πολυθεϊκοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἐκπληροῦτε μίαν τῶν σπουδαιωτέρων χρεῶν καὶ τῶν ἐντονωτέρων ἀπαιτήσεων τοῦ ἔθνικου σας πνεύματος. Ἀνατρέχοντες ὅθεν εἰς αὐτὰς τὰς πρώτας πηγὰς τοῦ ἐπιστημονικοῦ βίου καὶ καλλιεργοῦντες ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πατρώας Μεγαλοφυεῖς ἀποκυήματα, ὅτι μόνον ὁὕτως καταστῆν ὄντως μύσται τῆς Ἑλληνικῆς

ΙΛΑΚΣΒΑΤΙΣΤΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

Παιδείας και μαθήσεως, όχι μόνον θέλετε εκ ταύτης πορισθῆναι πλούσια εφόδια διά τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν σας βίον ἀλλὰ καὶ τῇ κοινῇ Πατρίδι θέλετε ἐπαξίως ἀποδώσειν τὰ προφεία συνεργαζόμενοι καὶ συμπράγοντες ἕκαστοι πᾶν εἴτι δύναται νὰ διευκολύνῃ καὶ νὰ ἐπιστεύσῃ τὸ ἔνδοξον μέλλον καὶ τὸ λαμπρὸν μεγαλεῖον ὑπερ αὐτῇ ἐναπόκειται.

Κεφαλληνία τῇ 40 Σεπτεμβρίου 1856 ἔ. ἔ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

A1.52.43.0015

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ